

Tato vzpomínka se zachovala díky plk. v.v. Václavu Strakovi, který jej předal naší redakci. Generál Jan Paroulek zemřel dne 29. ledna 2008 v Přerově.

S odstupem času více než 60 let od událostí, které zde vzpomínáme, si také uvědomujeme, že historická paměť naší společnosti slábne. Pokusím se proto vylíčit tehdejší atmosféru a události, které ovlivnily náš osud a myšlení.

Po prvních úspěšných 20 letech existence naší obnovené státní samostatnosti byl mnichovský diktát pro nás tragédií. Přesto, že po okupaci Německem a porážce Polska byla naše vlast obklopena nepřátelskými státy, mnoho občanů bez ohledu na nebezpečí odcházelo za hranice. V porovnání například s Holanďany, Belgičany a Francouzi se nemusíme stydět. Odcházeli ještě před vypuknutím války přes Polsko, potom přes Maďarsko. Válku jsme považovali za jedinou příležitost a možnost porazit Hitlera a obnovit svobodu. Francie byla tehdy jediným bojištěm, kam směřovaly proudy dobrovolníků, nehledě na stále živou legionářskou tradici z 1. světové války.

Ti, kteří do přepadení Polska nestihli přepravu do Francie, tam odešli pod velením špkt. Divokého přes Rumunsko a 850 dobrovolníků, vedených plk. Svobodou, odešlo do Sovětského svazu. Z nich tam zůstalo pouze 99 mužů, kteří se stali zárodkem naší slavné východní armády. Ostatní byli po diplomatických zákrocích Spojenců ze Svazu přemístěni přes Střední východ do Francie. Ty, které zastihla porážka Francie ještě na Středním východě, se stali spolu s dalšími základem našeho 11. pěšího praporu. Neměli bychom zapomínat ani na ty, které válka zastihla za hranicemi. Mnozí z nich, podnikatelé, bařováci, škodováci a zbrojováci, často na vysokých a výnosných postech, dobrovolně a na vlastní náklady přijížděli z celého světa do Francie a později do Anglie sloužit vlasti, často i jako prostí vojáci a poddůstojníci.

Francie

V jižní části Agde a v jejím okolí postupně vznikala 1. čs. divize naší zahraniční armády. Dobrovolníci byli doplněni krajany, převážně Slováky, žijícími ve Francii. Podmínky k výcviku byly nevyhovující: početně nedostatečná a zastaralá výzbroj, nejednotná výstroj, často po vojácích z 1. světové války, štěnice a nevlídné obyvatelstvo, obviňující Čechoslováky jako původce války. 1. a 2. pěší pluk s pomocnými jednotkami byly začátkem června roku 1940 přemístěny k dokončení výcviku a ostrým střelbám do departementu Côte d'Or, ale místo výcviku byly urychleně vyslány na hroutící se frontu. Po prvních úspěšných střetnutích s Němci, která povzbudila naše sebevědomí, francouzské jednotky na křídlech opustily svá postavení a čs. jednotky zahájily ústupové boje od Marny přes Seinu a Loiru, často uprostřed chaosu prchajících francouzských civilistů i vojáků. Pluky prodělaly za dvanáct dnů 600 km ústupových bojů a nikdy neopustily svá stanoviště bez rozkazu. Měli jsme zpočátku přiděleno osm nábojů na pušku a mnozí se vyzbrojovali zbraněmi a střelivem od prchajících. Protitankové zbraně téměř nebyly. Vzpomínám, jak se lámaly kovové pásy k těžkým kulometům Hotchkis i jak jsme v jedné bedně s náboji měli pozdrav „Fichez la guerre, camarades. Vive la paix!“ (vykašlete se soudruzi na válku, ať žije mír!).

Ztráty čs. divize o síle 11 000 mužů se odhadují na 2500 padlých a nezvěstných, z nichž mnoho zajatých měl dát Hitler zlikvidovat jako zrádce říše. Teprve v Anglii, kdy docházelo k zajetí posádek naší 311. bombardovací perutě, Winston Churchill varoval Německo přes BBC, aby s těmito zajatci zacházeli jako s britskými příslušníky.

Velká Británie

Zbytky obou pluků ustoupily k moři a byly evakuovány přes Gibraltar do britského přístavu Liverpool. Každý z divize se mohl svobodně rozhodnout, zda chce pokračovat v boji, i když tehdy nebylo známo, kde a jak. Kladně se rozhodlo 3500 dobrovolníků pozemních jednotek a 800 letců. Ti, kteří nestihli evakuační lodě, se později zapojili do francouzského odboje, nebo se za neuvěřitelných okolností dostali k nám do Velké Británie. Většina těch, kteří žili ve Francii a byli do divize mobilizováni, se vrátila ke svým rodinám.

Nikdy nezapomenu, jak při plavbě Atlantickým oceánem – byl jsem na lodi Neurálie, jsme 2. července nástupem na horní palubě a přečtením divizního rozkazu společně oslavili bitvu u Zborova. Nejen na mě, tehdy osmnáctiletého mladíka, tato tradiční armádní slavnost svobodné republiky velmi zapůsobila. Věděli jsme, že musíme následovat příkladu našich otců-legionářů. Anglie byla opakem demoralizované Francie: pořádek, klid a samozřejmě odhodlání se postavit proti Němcům, i když Velká Británie byla v boji osamocená a prakticky neozbrojená. Naše zdecimované jednotky, nesoucí stopy útrap ústupu a porážky, byly Angličany vítány jako pomoc proti invazi.

V červenci 1940, v kritické době, kdy prezident Beneš usiloval o uznání naší exilové vlády a její armády, vystoupila na pokyn moskevského centra skupina vojáků s veřejnou výzvou, abychom odešli z čs. armády, která se podílí na imperialistické válce a vzali si příklad z lidu Německa a Sovětského svazu, který žije v míru. Byli vyloučeni z čs. armády, ale po přepadení Sovětského svazu Německem, když pro ně se stala imperialistická válka Velkou vlasteneckou, byli do naší armády znovu přijati. Tak jsme se v praxi poprvé setkali pro nás s tehdy těžce pochopitelným politickým myšlením, které bylo řízeno bez ohledu na naše národní zájmy z ciziny.

Nově zformovaná Čs. samostatná brigáda byla zařazena do obrany Velké Británie jako protiinvazní záloha, v obranných postaveních jižního a východního pobřeží, v obraně proti letectvu a v údržbě minových polí. Zpočátku byla používána při vyčerpávajících polních cvičeních k výcviku nezkušených britských jednotek, naopak později my se učili od Britů. Úzkostlivě jsme dodržovali naše vojenské a národní tradice a přesto jsme se cítili a byli považováni za rovnocenné a důvěryhodné partnery spojenců. Mnozí z nás prošli britskými odbornými vojenskými kurzy a školami, dokonce se seznamovali s dosud utajovanými zbraněmi a systémy. Stále rád vzpomínám, jak jsem byl hrdý, když v britském tankovém učilišti v Bovingtonu se velitel školy ve své zahajovací přednášce zmínil o husitech, kteří byli ve středověku se svou válečnou vzbou a kruhovou obranou předchůdci tankistů. Naši důstojníci působili tžké jako instruktoři v britských vojenských kurzech, veleli spojeneckým jednotkám. Z brigády, která stále nedosahovala předepsaných počtů, byly doplňovány čs. perutě u RAF, dobrovolníci odcházeli k parašutistům, ke spojeneckým jednotkám, především k de Gaullovi, a 281 důstojníků k čs. jednotce v SSSR. Při výkonu služby ve Velké Británii zahynulo 80 mužů. Celou dobu jsme důrazně dávali najevo svou touhu být nasazeni na frontě proti nepříteli. Usilovali jsme, často marně, o povolení přeložení například ke Svobodným Francouzům. Neuznávali jsme zdůvodnění, že naše neúplná jednotka nemůže být nasazena na tehdejší jediné bojiště v Africe a že musíme sdílet osud miliónů britských a amerických vojáků, kteří se připravují na invazi.

Čs. samostatná obrněná brigáda

Po doplnění jednotkou ze Středního východu v létě 1943 byla samostatná brigáda přeorganizována a přezbrojena na Československou samostatnou obrněnou brigádu. Oproti britským předpisům měla čs. brigáda pouze dvoutřetinové stavy, kterým chybělo do plného počtu kolem 300 mužů, a neexistovala záloha k doplňování ztrát. V důsledku dobré morálky, vyplývající především z naděje na brzké nasazení v Evropě, byl tankový výcvik, včetně stmelovacího výcviku ve vyšších jednotkách a ostrých střelb, zvládnut za necelý rok. Každý člen osádky absolvoval řidičský a střelecký výcvik a radiokurz, nejlepší se stali veliteli tanků. Brigáda byla vyzbrojena středními tanky Cromwell, lehkými tanky Stuart a těžkými tanky Challenger. Všichni jsme věřili, že bude po invazi nasazena směrem na Československo, což bylo pokládáno za technicky možné a politicky žádoucí.

Začátkem září 1944 se brigáda vylodila v Normandii, převážně přes umělý přístav Mullbery u Arromanche a soustředila se v prostoru Falaise jako záloha 21. skupiny armád generála Montgomeryho. Zde byla doplněna tanky a technikou. Prováděla pročišťovací akce v lesích v prostoru Falaizské kapsy. Nejistota, kdy budeme nasazeni na frontě, nepůsobila na dobrovolníky příliš povzbudivě. Poukazování na polskou tankovou divizi, která po nasazení u Falaise utrpěla velké ztráty a bez možnosti ji doplnit není schopná boje, dále na národní brigády Belgie, Holandska a Norska, které jsou ve stejné situaci jako Čs. brigáda, se nesetkalo s velkým porozuměním.

U Dunkerque

Čs. samostatná obrněná brigáda, podléhající 1. kanadské armádě gen. Crerara, zahájila 3. října 1944 přesun z Normandie a 6. října převzala obléhání pobřežní pevnosti Dunkerque, kde vystřídala mnohem početnější 154. a 4. brigádu 2. kanadské divize a jednotky 51. „Highland“ divize.

V důsledku úplného zničení přístavů v dosud dobytých městech Atlantického pobřeží a zvláště utrpěných vysokých ztrát zvolili spojenci strategii izolování těchto přístavů obležením. Jednalo se o města Lorient, St. Nazaire a Dunkerque. Protože Dunkerque zůstal na severním pobřeží jediným provozuschopným přístavem, který po válce mohl přispět k obnově, vyměnili si Francouzi, že při obléhání a dobývání nebude použito těžké dělostřelectvo a plošné bombardování.

Námořní pevnost Dunkerque byla bráněna více než 12 tisíci německými vojáky s 350 děly, včetně námořních, minomety, systémem železných betonových opevnění a zaplaveným terénem, omezujícím použití tanků. Čs. brigáda, jejíž síly zdaleka nedosahovaly německých, byla zpočátku doplněna 107. protiletadlovou brigádou, 7. královským praporem těžkých tanků a jednotkami 17. armádní dělostřelecké skupiny, bojující jako pěchota. Po doplnění měla brigáda předepsané stavy, s námi zůstali pouze pěšáci 17. armádní dělostřelecké skupiny a nedostatečně vyzbrojený a vycvičený francouzský 51. pěší pluk FFI.

Velitelem celé operační oblasti s týlovým prostorem 1500 km² byl velitel Čs. brigády, legionář, generál Alois Liška. Byl podřízen přímo maršalovi Montgomerymu. Délka obranného perimetru, sahajícího do hloubky 8 km, byla 24 km. Bojovým úkolem bylo uzavřít nepřítele v dosavadním postavení a kromě generálního útoku, silnou průzkumnou činností, dělostřeleckou palbou,

leteckým bombardováním (kromě plošného) a propagandou jej nutit, aby se vzdal. Za zmínku stojí náš první větší útok, který jsme provedli s 2. tankovým praporem a motopraporem na počest 28. října na východním perimetru, při kterém byl zlikvidován celý německý prapor. Za cenu našich 12 padlých a nezvěstných, 36 raněných zůstalo na bojišti kolem 150 mrtvých Němců a 356 jich bylo zajato. Průlom německých opevnění nebylo využito pro nedostatek vlastních jednotek. Po celou dobu obléhání probíhala silná přepadová a hlídková činnost, charakterizovaná všudypřítomnými minami, v předpolí opuštěnými farmami, vhodnými k vzájemným léčkám, nástrahám, přepadům, a zatopeným terénem. Tankisté často bojovali jako pěchota, dokonce některé jednotky jako osádky bojových člunů. Ještě 15. dubna 1945 jsme v krvavém boji ztratili 35 mrtvých, 39 raněných a Britové 25 mrtvých, Němci měli 28 zajatých a mnohem větší počet mrtvých a raněných.

Během obléhání byla Čs. brigáda postupně, tak, jak to příliv dobrovolníků umožňoval, doplňována z neúplných dvouřetězových stavů na plné počty. Přicházeli dobrovolníci z obsazené Francie, vládní vojáci, kteří v Itálii přešli k partyzánům, čeští chlapci ze zabraného Slezska, kteří byli Spojenci zajati nebo k nim přeběhli. Byl postaven 3. tankový prapor, tankové roty rozšířeny na pět čet po 20 tancích, dělostřelectvo o 3. dělostřelecký oddíl a motoprapor o 3. rotu.

Výcvik nováčků se prováděl jak ve Velké Británii, tak u Dunkerque, často v neobvyklých podmínkách, kdy ostré střelby a výcvik v četách se prováděly přímo na frontě. Ze 4350 mužů, vyloděných v Normandii, měla Čs. brigáda ke konci války 6500 vojáků, 307 tanků, 278 obrněných vozidel, 96 děl a minometů a 1298 ostatních motorových vozidel. Ve Velké Británii u náhradního tělesa, u doplňovací jednotky a výcvikových středisek bylo dalších 1550 vycvičených mužů jako záloha a 12 tanků, připravených k přesunu do Francie.

Cesta do vlasti

Od začátku roku 1945 sílila nespokojenost dobrovolníků proto, že se neplnilo naše přání a tužba být nasazeni při osvobození naší vlasti. Spojenci to zdůvodňovali tím, že chybějí síly, zejména pěchota k vystřídání, britská organizace a především technika, která by vyžadovala zřízení zvláštní zásobovací linky v rámci americké armády, a na závěr dohodnuté operační zóny mezi Spojenci. Věděli jsme, že naše velení, gen. Liška i londýnští představitelé, v tomto úsilí neuspívá. Jednalo se i o nedostatek politické prozíravosti Spojenců (ne však Winstona Churchila), kdy zvláštní vrchní velitel gen. Disen příliš džentlmensky respektoval hranice operačních pásem. Později jsme si však uvědomovali, že až úzkostlivá víra prezidenta Beneše a exilové vlády ve Stalinovy sliby o respektování Československa a nezasahování do jeho vnitřních poměrů vyústila v posledních dvou letech války v nereálnou vstřícnost při hledání cest pro spolupráci se Sověty. Na to jsme my, především dobrovolníci na Západě, doplatili.

Do vlasti bylo povoleno vyslat 23. dubna 1945 tzv. Kombinovaný oddíl v síle 150 mužů, který se účastnil spolu s Pattonovou 3. armádou obsazení Chebu. Jeho osudy jsou známé, ale stojí za zmínku, že z Plzně pronikl ustupujícími Němci do Prahy. Druhý den však bylo jeho veliteli majoru Sítkovi sovětským a československým východním velením příkázáno vrátit se k Američanům proto, že Praha je v sovětské operační zóně.

Dunkerque kapituloval 9. května, kdy jeho velitel admirál Friedrich Frisius podepsal do rukou generála Lišky bezpodmínečnou kapitulaci a na věži Dunkerqské katedrály zavlála československá a britská vlajka. Do zajetí odešlo 354 německých důstojníků a 10 884 vojáků.

Ztráty německé posádky během obléhání činily 519 padlých, 1596 raněných a 890 zajatých v průběhu bojů. Naše ztráty činily 207 padlých a nezvěstných a 461 raněných, což činí 12,5 % v boji nasazených.

Přesun brigády do vlasti byl zahájen 12. května 1945, čs. hranice jednotky překročily 18. května. Při průjezdu pohraničím, dnes označovaným za Sudety, byl vidět markantní rozdíl mezi blahobytně vypadajícím německým obyvatelstvem a jakoby usouzenými protektorátními Čechy. Čs. brigáda byla umístěna v americké zóně na Klatovsku. Dne 30. května provedla slavnostní přehlídku a pochod před prezidentem republiky v Praze a týž den se přesunula zpět do americké zóny.

Epilog

Za téměř šest let v cizině jsme prošli mezními situacemi, porážkou i vítězstvím. Poznávali jsme země, společenství, jednotlivce a další armády, zkušenostmi jsme se učili. Francii, která zpočátku klesla až na dno své cti a důstojnosti, jsme odsuzovali, ale s úctou jsme sledovali, jak se znovu pozvedá ke slávě a vítězství svých dějin. Poznali jsme houževnaté Brity, kteří oddanost ke své zemi nevyjadřovali vlastenčením, pyšné a bohaté Američany, kteří nepochybovali o svých neomezených možnostech. V zahraničí jsme museli přijmout spojenecký organizační systém, který zahrnoval mnohem větší podíl služeb a záloh k doplňování válečných ztrát. I proto vznikaly v naší malé čs. jednotce problémy s nasazením. Také jsme si potvrdili, že respekt spojenců nelze získat podbízením se, ale profesionalitou a dodržováním vlastních vojenských zvyklostí a tradic. Jsme přesvědčeni, že demokratická armáda, zvláště profesionální, znamená tvrdou kázeň při respektování základních lidských práv a vojenské hierarchie. Páteří armád byli vždy poddůstojníci v čele s četaři – seržanty.

Náš první velitel Tomáš Garrigue Masaryk pokládal armádu za výraz identity svobodného státu a za povinného i přirozeného nositele a ochránce národních a státních tradic, kterým armáda dává svou vlastní podobu a formu. Při přebírání zkušeností od svých spojenců Američanů, Britů, Francouzů, ale také Rusů, bychom si měli vzít příklad, jak národní tradice, úcta k vlastním dějinám, státním symbolům přispívají k formování jejich národní hrdosti. Britský letecký maršál Sir Artur Harris tvrdil, že „mimo tradic úspěchů nemá žádná jiná pro armádu cenu“. To platí zvláště pro nás, uvědomíme-li si, že v tak choulostivém geopolitickém středu Evropy jsme si po více než 1000 let, přes všechna protivenství a prohry, zachovali svoji národní a státní identitu. Jsem přesvědčen, že mravní hodnoty, tvořící lásku k vlasti a národní hrdost, jsou nadčasové a nepostradatelné, chceme-li být rovnocenným partnerem v evropském a celosvětovém společenství.